

**PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA DUAL TA'LIMNI JORIY ETISH
– KELAJAK KASBLARIGA RAQOBATBARDOSH KADRLAR
TAYYORLASHNING MUHIM OMILI**

***BOG'OT TUMAN 3-SON TEXNIKUMI DIREKTORI
KARIMOV KARIMBOY YAKUBBAYEVICH***

Annotatsiya

Ushbu maqolada professional ta'lim tizimida dual ta'lim modelini joriy etishning nazariy-pedagogik asoslari, tashkiliy mexanizmlari va amaliy samaradorligi tahlil etilgan. Dual ta'limning mazmun-mohiyati, an'anaviy ta'lim shakllaridan farqli jihatlari hamda ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini ta'minlashdagi o'rni ochib berilgan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 29-martdagi 163-son qarori va 2023-yil 7-dekabrdagi 647-son qarori asosida dual ta'limni tashkil etish, o'quvchilarni ushbu shaklda qabul qilish tartibi hamda ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari tahlil etilgan.

Hududiy professional ta'lim muassasasi misolida dual ta'limning amaliy natijalari statistik ma'lumotlar bilan ko'rsatilib, o'quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish bosqichlari ochib berilgan. Tadqiqot natijalari dual ta'lim tizimi professional ta'lim samaradorligini oshirish, yoshlar bandligini ta'minlash hamda kelajak kasblariga mos malakali mutaxassislar tayyorlashda muhim omil ekanligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: dual ta'lim, professional ta'lim, kasbiy kompetensiya, ishlab chiqarish amaliyoti, mehnat bozori, kelajak kasblari, integratsiya.

Kirish

Hozirgi globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish jarayonlari tubdan yangilanmoqda. Sanoat korxonalarida avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari, zamonaviy texnologik uskunalar va innovatsion yondashuvlar keng joriy etilmoqda.

Bu esa mehnat bozorida faqat nazariy bilimga ega emas, balki amaliy ko'nikmalarni puxta egallagan mutaxassislarga bo'lgan talabni keskin oshirmoqda.

An'anaviy ta'lim tizimida esa ko'proq auditoriya mashg'ulotlariga urg'u berilib, ishlab chiqarish bilan bog'liq amaliy tayyorgarlik yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi kuzatiladi. Shu sababli professional ta'lim tizimida ta'lim va ishlab chiqarish integratsiyasini ta'minlovchi dual ta'lim modeli dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Dual ta'limning mazmun-mohiyati

Dual ta'lim — o'quvchining nazariy bilimlarni ta'lim muassasasida, amaliy ko'nikmalarni esa bevosita ishlab chiqarish korxonalarida egallashiga asoslangan ta'lim shaklidir. Mazkur model "o'qish orqali ishlash" tamoyiliga asoslanib, o'quv jarayonini real mehnat faoliyati bilan uyg'unlashtiradi.

Pedagogik jihatdan dual ta'lim kompetensiyaviy yondashuvga tayanadi. Bu yondashuvga ko'ra, ta'lim jarayonining asosiy natijasi bilimlar majmui emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo'llay olish qobiliyatidir. Dual ta'lim o'quvchilarda quyidagi kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladi:

- kasbiy bilim va amaliy ko'nikmalar;
- mustaqil qaror qabul qilish;
- jamoada ishlash madaniyati;
- mehnat intizomi va mas'uliyat hissi;
- zamonaviy texnologiyalar bilan ishlash qobiliyati.

Normativ-huquqiy asos

O'zbekiston Respublikasida dual ta'limni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Xususan:

1. Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 29-martdagi 163-son qarori — professional ta'lim tizimida dual ta'limni tashkil etish chora-tadbirlari.
2. Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 7-dekabrdagi 647-son qarori — professional ta'lim muassasalariga yil davomida o'quvchilarni dual ta'lim shaklida qabul qilish tizimini joriy etish bo'yicha o'zgarishlar va qo'shimchalar.

Mazkur qarorlar dual ta'limni huquqiy jihatdan mustahkamlab, ta'lim muassasalari va korxonalar o'rtasida hamkorlikni kengaytirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, o'quvchilarni yil davomida qabul qilish va ishlab chiqarish amaliyotini samarali tashkil etish mexanizmlari belgilab qo'yilgan.

Dual ta'lim shaklida o'quvchilarni qabul qilish tartibi

Dual ta'lim shaklida o'quvchilarni qabul qilish jarayoni ta'lim muassasasi va korxonalar o'rtasidagi shartnomalar asosida amalga oshiriladi. O'quvchi muayyan korxonaga biriktiriladi va o'qish davrida ishlab chiqarish faoliyatida muntazam ishtirok etadi.

Bog'ot tumani 3-son texnikumida hozirgi kunda dual ta'lim shaklida 201 nafar o'quvchi tahsil olmoqda. Ularning yo'nalishlar bo'yicha taqsimlanishi:

- Maktabgacha ta'lim tashkiloti uslubchisi – 148 nafar;
- Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi – 24 nafar;
- Yengil sanoat buyumlari konstruksiyasi va texnologiyasi (tikuvchilik) – 14 nafar;
- Yengil sanoat buyumlari konstruksiyasi va texnologiyasi (yigiruv) – 15 nafar.

Bu yo'nalishlar bo'yicha ta'lim muassasasi va korxonalar o'rtasida shartnomalar tuzilgan bo'lib, har bir o'quvchi bevosita amaliyot o'tash joyiga biriktirilgan.

Kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish mexanizmlari

Dual ta'lim jarayonida kasbiy kompetensiyalar bosqichma-bosqich shakllantiriladi:

1. Nazariy tayyorgarlik — texnikumda interfaol metodlar, laboratoriya va amaliy mashg'ulotlar orqali bilimlar beriladi.
2. Amaliyot bosqichi — talabalar korxonalarda real ish jarayonida ishtirok etadi, texnologik jarayonlarni boshqaradi, murakkab vazifalarni yechadi.

Har bir o'quvchiga ta'lim muassasasi o'qituvchisi va korxona mutaxassisi birgalikda rahbarlik qiladi. Ushbu mentorlik tizimi o'quvchilarning kasbiy rivojlanishini nazorat qilish va yo'naltirish imkonini beradi.

Dual ta'lim va kelajak kasblari

Mehnat bozori doimiy yangilanishi natijasida yangi kasblar shakllanmoqda. Raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish va yengil sanoatda innovatsion jarayonlar dual ta'lim orqali o'quvchilar tomonidan egallanishi lozim. Shu tariqa, dual ta'lim tizimi kelajak kasblari bo'yicha raqobatbardosh kadrlar tayyorlashning samarali vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Muhokama

Hududiy tajriba shuni ko'rsatadiki, dual ta'lim modeli o'quvchilarning kasbiy tayyorgarligini sezilarli darajada oshiradi. Ular o'qish davridayoq ish muhiti bilan tanishadi, real vazifalarni bajaradi va mehnat jamoasiga moslashadi. Bu esa bitiruvchilarning ishga joylashish imkoniyatlarini kengaytiradi

Xulosa

Dual ta'lim professional ta'lim tizimini rivojlantirishning muhim omili hisoblanadi. U nazariy bilim va amaliy ko'nikmalarni uyg'unlashtirib, mehnat bozoriga tayyor mutaxassislar tayyorlashga xizmat qiladi. 163- va 647-son qarorlar dual ta'limni huquqiy jihatdan mustahkamlab, uni samarali tashkil etish imkonini yaratmoqda. Shu bois, dual ta'limni kengaytirish va takomillashtirish professional ta'limning ustuvor vazifalaridan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 29-martdagi 163-son qarori. "Professional ta'lim tizimida dual ta'limni tashkil etish chora-tadbirlari haqida".
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 7-dekabrdagi 647-son qarori. "Professional ta'lim muassasalariga yil davomida o'quvchilarni dual ta'lim shaklida qabul qilish tizimini joriy etish bo'yicha o'zgarish va qo'shimchalar kiritish".
3. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 6-sentabrdagi PF–5812-son Farmoni. “Professional ta’lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 2-martdagi PQ–4623-son qarori. “Professional ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.